

Rona Aybay İçin: “Sonradan Olma” Bir Mülkiyeli, Sevgi Dolu, Alçakgönüllü ve Vefalı Bir Yaşam Öğretmeni

Demirhan Burak ÇELİK, Galatasaray Üniversitesi, Hukuk Fakültesi

Ne garip, bir gün böyle bir yazı yazacağımı hiç düşünmemişim... Yaşam yazdırıyor işte. Oysa aramızda 41 yaş var ve yaşamın olağan akışında bu yazıyı Rona Hocam'ın değil benim yazacağım düşünülebilirdi zaten. Bu gerçeğin ayırıcına varınca, neden bunun hiç aklıma gelmediğini düşündüm. Sanırım birkaç nedeni var. Birinci neden, yine yaşamın kendisiyle ilgili olsa gerek. İnsan bir gün birinin, çok sevdiği birinin ardından bir uğurlama yazısı yazacağını düşünmüyor yaşarken. Diğer nedenlerse doğrudan Rona Hoca ile ilgili. Rona Aybay gibi sürekli üreten, son ana dek ayakta olan, dersini vermeyi, sınavını yapmayı, etkinlikler düzenlemeyi sürdüren birinin, bir gün fiziksel olarak aramızdan ayrılacağını düşünemiyor insan. Bir başka nedense Rona Hoca'nın her işin hakkını vermeyi başardığı gibi, yaşamın, yaşadığı her anın hakkını da vermeyi başarabilmiş olması. Rona Aybay, sözcüğün tam anlamıyla “anda yaşayan” bir kişidir. “Anda yaşamak”tan kastedilen, yaşama, çevresindeki, ülkesindeki ve dünyadaki gelişmelere kayıtsız kalmak ve “günü kurtarmak” değil elbette. Zaten Rona Aybay'ı tanıyan tanımayan herkes, kastettiğimin bu olmadığını anlayacaktır. Söylemek istediğim daha çok şu: Rona Hoca, bir savaşıma girdiğinde tüm varoluşuyla o savaşımın içinde olan, çalışırken kendini tamamen çalışmaya, dinlenirken kendini tamamen dinlenmeye, eğlenirken kendini tamamen eğlenmeye veren biridir. Hiçbir şeyi yapmış olmak için yapmamıştır. Bu nedenle de çevresindekilere, özellikle öğrencilerine ve genç uğraşdaşlarına nasıl yaşanılacağını gösteren bir öğretmen olmuştur hep.

Kimdir Rona Aybay? Akademik ve idari görevleri ile hukuk alanındaki başlıca uğraşlarını, kitaplarının başında yer alan yaşamöyküsünden öğrenmek olanaklı. Buna göre,

Rona Aybay, 1935'te İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1959'da bitirdikten sonra aynı fakültede doktora yapan Aybay, 1964'te Columbia Üniversitesi'nde Karşılaştırmalı Hukuk alanında Yüksek Lisans derecesi almıştır. 1973'te doçent, 1980'de profesör olmuştur. ODTÜ'de Kamu Yönetimi bölümü başkanlığı, ODTÜ İdari İlimler Fakültesi Dekanlığı ve A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) dekan yardımcılığında da bulunan Rona

Aybay, 12 Eylül'den sonra YÖK'ün 1402 sayılı yasaya dayandırdığı bir kararıyla üniversiteden uzaklaştırılmıştır; 7 yıl sonra Danıştay kararıyla üniversiteye dönmüştür. Avrupa Konseyi İrkçılık ve Hoşgörüsüzlükle Savaşım Komisyonu ile Bosna-Hersek'teki insan hakları ihlallerini incelemekle görevli AGİT Komisyonu üyeliklerinde bulunan Aybay, Bosna-Hersek İnsan Hakları Mahkemesi'nde, kurulduğu 1996 yılından, kapandığı 2003 yılına kadar Avrupa Konseyi tarafından seçilmiş uluslararası yargıç olarak görev yapmıştır. Aybay, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin etkinliğini arttırmak üzere, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nce oluşturulan 11 üyeli 'Bilge (Akil) Kişiler Grubu'na üye seçilmiştir. 2006-2011 yıllarında Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi Başkanı olan Prof. Dr. Rona Aybay'ın Faşizm (Murat Sarıca ile birlikte, 1962), Karşılaştırmalı 1961 Anayasası (1963), Robert Owen (1970, 2005 ve 2012) ve Aydın Aybay ve Ali Pehlivan ile birlikte Hukuka Giriş (son basım 2021), Nimet Özbek ve Gizem E. Perçin ile birlikte Vatandaşlık Hukuku (son basım 2019), Esra Dardağan ile birlikte Yasaların Uluslararası Düzeyde Çatışması (Kanunlar İhtilafı) (2005) ve Yabancılar Hukuku (2005, yeni basım 2007), Uluslararası Yargı (2013), An Introduction to Law (son basım 2022), Tarih ve Hukuk Açısından Konsolosluk (2009), İnsan Hakları - Seçilmiş Makaleler (2010), İHEB ve Türkiye, 1945-1948 (2016), Elif Oral ile birlikte Kamusal Uluslararası Hukuk (2016), Genel Kamu Hukuku-Devlet, 18-20. Yüzyıl (son basım 2020), Ahmet Yağlı ile birlikte Karşılaştırmalı 1982 Anayasası (2021), İnsan Hakları Evrensel Bildirisi (çeviri ve sunuş; çizgiler Semih Poroy) (2021) Demirhan Burak Çelik ile birlikte İnsan Hakları Hukuku (son basım 2021), gibi kitapları vardır; ayrıca çok sayıda kitabın editörlüğünü yapmıştır.

Resim: Rona Aybay Saraybosna'daki Türk Evi'nin Açılışında

Ne denli parlak ne denli dolu dolu olursa olsun, bir insanın, hele Rona Hoca gibi birinin yaşamı elbette yukarıdaki gibi birkaç satıra sığdırılmaz. Bu yüzden Hoca ile ilgili kimi başka olaylara ve özelliklerine de değinmek isterim.

Akademik Yaşama İlk Adım

Rona Aybay, 1959 Kasım'ında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde asistan olarak başlar akademik yaşamına. O zamanki adıyla "Umumi Amme Hukuku" bugünkü adıyla "Genel Kamu Hukuku" kürsüsünde. O günü sonradan şöyle anlatacaktır:

Atama kararım, tasarruf olsun diye A/4 kâğıdın yarısına yazılmıştı. Benim ayağım da parasızlıktan tamir ettiremediğim altı delik bir ayakkabı vardı... Ama ne gam, zaten sevinçten, mutluluktan ayaklarım yere basmıyor, havalarda uçuyor gibiydim. O zamanki Üniversiteler Kanunu'nda 'asistanlık öğretim üyeliğinin doğal kaynağıdır' diye bir madde vardı. Hani, Harbiye'den mezun her teğmen, kendini mareşal gibi görürmüş ya, ben de kendimi profesör olmak üzere olan bir kişi saymaya başlamıştım bile... Akademik yaşamda beni bekleyen çilelerden haberim yoktu tabii...¹

ODTÜ Yılları

Rona Aybay gibi, daha baştan doktora tez konusu olarak Robert Owen'ı seçerek akademinin kalıplarına sığmayacağını gösteren², demokrasi, hukuk, insan hakları ve özerk üniversite savaşımlarının ön saflarında yer alacak birinin sorunsuz ilerlemesi beklenemezdi elbette. Ama bu 'sorunlar'ın Rona Aybay'ın Rona Aybay olmasında büyük etkisinin olduğunu söylemek de yanlış olmaz. Nitekim İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde başlayan akademik yaşamı burada süremeyecek; Rona Aybay'a Ankara yolları gözükecektir. Askerlik hizmeti için istifa ettiği İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne, dört tane boş asistan kadrosu bulunmasına karşın 'asistana gereksinim olmadığı gerekçesiyle' kabul edilmeyecektir. Dava açıp kazansa da İstanbul Üniversitesi'ne geri dönmeyecek; Yaşar Gürbüz'ün davetiyle geçtiği ODTÜ İdari İlimler Fakültesi'nde akademik yaşamına devam edecektir.

Rona Aybay, 1967-1978 yılları arasında ODTÜ İdari İlimler Fakültesi'nde görev yapar. ODTÜ yıllarında, Kamu Yönetimi Bölümü Başkanlığı, İdari İlimler Fakültesi Dekanlığı, Öğretim Üyeleri Derneği Başkanlığı görevlerinde bulunur. Tüm bu süre boyunca ODTÜ'de özerk üniversite savaşımlarının başını çeken adlardan biri olur. Bu dönemi yine Aybay'dan dinleyelim:

O sıra mütevelli heyet başkanı olan Yüksel Bozer benden pek haz etmiş. Görüştük, onun vasıtasıyla beni dekan olarak atadılar. Dekan oldum, o sırada

629 Çelik D B (2002). Rona Aybay İçin: "Sonradan Olma" Bir Mülkiyeli, Sevgi Dolu, Alçakgönüllü ve Vefalı Bir Yaşam Öğretmeni. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 627-637.

bizim fakülte öğretim üyelerinden Ali Gitmez isimli arkadaşımızı polisler almış, sıkıyönetim zamanı. Rektörü aradım ulaşamadım. Arkadaşların isteği üzerine fakülte kurulunu topladım, aybaşı gelmiş, karısı maaşını almaya gelmiş, maaşını da ödememişler. Fakülte kurulunda bu durumu protesto eden bir metin kabul edildi. "Suçluluğu kanıtlanmadı, yalnızca gözaltına alındı, işine son verilmemesi gerekir, maaşının ödenmesi gerekir" diye bir metin. Rektör bana son derece ağır bir yazı yazdı, ben de onun cümlelerini kullanarak ona bir cevap yazdım, rektörle anlaşamayacağımız anlaşılınca, dekanlığım da sona ermiş oldu. Yıllar sonra Ankara Üniversitesi rektörü iken 1402 yazımda onun imzası vardır, böylece benden intikamını almış oldu Tarık Somer...

Ben Öğretim Üyeleri Derneği başkanı iken ODTÜ'lü öğretim üyelerinin İş Kanunu'na tabi çalışmasının Anayasaya aykırı olduğuna ilişkin bir Anayasa Mahkemesi kararı çıkarttım, böylece güvenceli çalışmaya başladı öğretim üyeleri.³

Mülkiye Yılları

Rona Aybay, 1978 yılında Mülkiye'ye geçer. "Benim Mülkiyeliliğim sonradan *olmadır*" dese de Mülkiye'de hiç yabancılık çekmediğini, kendisini hâlâ Mülkiyeli hissettiğini her zaman vurgulayacaktır. Bu geçişin öyküsünü de şöyle anlatır:

Bir gün Prof. Dr. Nermin Abadan Unat telefon edip, SBF'ye geçmeyi isteyip istemediğimi sordu. Devletler Özel Hukuku kürsüsünden Prof. Gündüz Ökçün, milletvekili seçilip, Dışişleri Bakanı olmuştu. Öneriyi sevinçle kabul ettim. Gençler bilmez belki, YÖK öncesi üniversitelerde, özellikle Hukuk ve Siyasal Bilgiler gibi Fakültelerde 'kürsü' kavramı vardı. İyi işleyen yerlerde her kürsünün bir geleneği, belli bir yaklaşımı olurdu. Benim katıldığım kürsünün başında, geçenlerde yitirdiğimiz Prof. İlhan Unat vardı. Gerek Unat, gerek Ökçün, Devletler Özel Hukuku dersini, 'kamusal' bir anlayışla veren kişilerdi. Bu benim de benimsediğim, kendime yakın bulduğum bir anlayıştı. Ayrıca, SBF'deki öğretim üyeleri arasında dostlarım, Sina Akşin, Cem Eroğul, Bilsay Kuruç gibi arkadaşlarım da vardı. SBF'de çok iyi karşılandım, doğrusu; hiç yabancılık çektiler bana. Kısa süre içinde benim de bir 'Mülkiyeli' olmam zor olmadı.⁴

Rona Aybay, ODTÜ'de olduğu gibi Mülkiye'de de demokrasi ve özerk üniversite savaşımının ön saflarında yer alacaktır. Bu yılları, bu konudaki katkısını ve o dönemin Mülkiyesini de yine sevgili arkadaşlarından Korkut Boratav şöyle anlatır:

Rona, bu ortamda niçin ODTÜ'yü değil de Mülkiye'yi seçti? Galiba, bu güç koşullarda üniversitelerde özerklik ilkesini, 'fanatik bir demokrasi anlayışı' içinde uygulayabilen nadir fakültelerden biri Mülkiye olduğu için... 'Fakülte' olgusunu vurguluyorum; zira, Üniversiteler Kanunu, fakültele tüzel kişilik tanımıştı. Mülkiye (Siyasal Bilgiler Fakültesi) bu ayrıcalığı bilimsel niteliklere ödünsüz özen göstererek, yönetimde özerkliği titizlikle koruyarak uygulamaktaydı. Tüm öğretim üyelerinin (asistan temsilcileri ile birlikte) katıldığı Profesörler Kurulu, doktora ve yüksek lisans jürilerini, yönetim ilkelerini belirleyen karar organıdır. Fakülte, atamaların belirleyici aşamasıdır. Rektörlük, büyük ölçüde, onaylayan makamdır. Öğretim kadrolarında da tutucu ve sol kutuplaşmaların keskinleştiği bir dönemden söz ediyorum. Mülkiye'de Profesörler Kurulu, bu ortamı olağanüstü bir uzlaşma sağlayarak yürütebilmiştir. Özyönetim, bilimsel standartlar titizlikle korunarak uygulanmaktaydı. Bu ortamın üniversite hayatına getirdiği olanakları 1970'li yılların ikinci yarısında Rona ve diğer meslektaşlarımla birlikte Mülkiye'de paylaştık. Üstelik Rona Aybay bu ortama doğrudan katkı yaptı. ODTÜ mezunu Kurthan Fişek ile birlikte Dekan Yardımcısı oldu. Sonraları öğrencileri tarafından 'efsane dekan' diye anılacak Cevat Geray'ın yardımcısı... Rona Aybay bilge hukukçuluğunu ödünsüz demokrat kimliği ile bütünleştiren bir sağduyu abidesidir. Öğrencilerini çok sevmektedir. 12 Mart'ta ağır yara almış olan Mülkiye'nin 12 Eylül dönemecine 'selamete' gelmesine, Cevat ve Kurthan'ı tamamlayarak belirleyici katkı yapmıştır. Bu üçlü, olağan-dışı gerilimli, şiddet içeren bir dönemde dahi üniversite özerkliğinin değerini Mülkiye'de bizzat yaşatmış; kanıtlamışlardır."⁵

Rona Aybay'ın Mülkiye'deki katkısı bununla da sınırlı kalmaz. Dekan Cevat Geray'ın görevlendirmesiyle ve Geray'ın yürütücülüğünde, Mülkiye'de insan haklarını kurumlaştırma amacıyla oluşturulan komisyonda da görürüz Aybay'ı. Rona Aybay'la birlikte, Cem Eroğul, Fazıl Sağlam, Can Hamamcı, Ömer Madra ve Yavuz Sabuncu'dan oluşan komisyon, Mülkiye İnsan Hakları Merkezi'nin kuruluşunu tasarlayacak; Aybay, Bahri Savcı ve Mümtaz Soysal'ın öncülüğünde kurulan Merkez'in ilk Yönetim Kurulu'nda da görev yapacaktır.⁶ Bu Merkez'in etkinlikleri kapsamında, Ömer Madra'yla birlikte, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin Resmi Gazete'de yayımlanmış Türkçe çevirisindeki yanlışları düzelter ve çeviri yaparken 'atlanmış' kimi yerleri tamamlayan bir kitapçık hazırlar; Merkez'in düzenlediği "İnsan Hakları Uluslararası Toplantısı"nın yalnızca düzenleyicileri ve katılımcıları arasında yer almakla kalmaz; bu toplantıya gelen konukları kendi deyişleriyle "kırık dökük arabasıyla taşır".⁸

631 Çelik D B (2002). Rona Aybay İçin: "Sonradan Olma" Bir Mülkiyeli, Sevgi Dolu, Alçakgönüllü ve Vefalı Bir Yaşam Öğretmeni. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 627-637.

1402'liklerin Hakkını Arayan 1402'lik Bir Avukat

12 Eylül döneminde 1402'liklerin hakkını arayan 1402'lik bir avukat olarak görürüz Rona Aybay'ı. '1402'lik olma öyküsü'nü şöyle anlatır:

SBF'de önce Cevat Geray, sonra iktisat profesörü Tuncer Bulutay, arkasından Bahri Savcı görevden alındı. Bahri Hoca birkaç ay sonra yaş haddinden emekli olacaktı, veda dersini hazırlıyordu, ona veda dersini verdirmediler. Bahri Hoca'ya da bu muamele yapınca sıranın bize de geldiğini anladık. Ben atıldığım gün Bahri Hoca'yla birlikteydim, o günlerde onu yalnız bırakmamaya, teselli etmeye çalışıyorduk. Eve dönerken sokakta bir asistan arkadaşşıma rastladım, dili de dönmedi, karışık bir şeyler söyledi. Eve gittim, eşime söyledim. Fakülte'de çalışan memurlardan biri geldi zarfı verdi, pek üzüntülüydü, onu teselli etmek de bana düştü!⁹

Yine kendi deyişıyla "geçim derdiyle Erkekçe dergisinde takma adlarla yazı yazmak" gibi işlerin ardından, İstanbul'daki Ağabeyi Gündüz Aybay'ın çağırısına uyarak İstanbul'a döner ve yine kendisi gibi İstanbul SBF'de öğretim üyesi iken 1402'lik olmuş ağabeyi Aydın Aybay ve diğer Ağabey'i Atillâ Aybay'la birlikte Aybay Hukuk Bürosu'nu kurarlar. Rona Aybay, sıkıyönetimin kalktığı gün, 1402 sayılı yasaya dayanılarak yapılan görevden alma işleminin yalnızca sıkıyönetim süresi ile geçerli olabileceği, ömür boyu devam edemeyeceği gerekçesiyle hem kendi adına hem de vekâletini aldığı diğer arkadaşları ve müvekkilli adına dava açar. Uzun bir yargılama sürecinin sonunda Danıştay'dan içtihadı birleştirme kararı çıkartır ve tüm 1402'likler görevlerine geri döner. Son müvekkilini de göreve döndürdükten sonra, Aybay da döner Mülkiye'ye. Ne var ki ders yapmaya gittiğinde derslikte kimseyi bulamaz. Çünkü öğrenciler "ilk gün havasında"dır. Koridordan birkaç öğrenci toplar ve derse şöyle başlar: "10 dakika olsun ders yapacağım, ben 7,5 yıldır bugünü bekliyorum."¹⁰

Ailecek İstanbul'a taşınmış olsalar da Rona Aybay, 1990'da Mülkiye'ye döndükten sonra yıllarca her hafta Ankara'ya gelmeyi sürdürecektir ve derslerine devam edecektir.

Tarık Zafer Tunaya ve Bahri Savcı'nın İzinde

Rona Aybay, kendisini en çok etkileyen hocaları arasında Tarık Zafer Tunaya ve Bahri Savcı'nın adlarını anar sık sık. Bu iki adın, Türkiye'de anayasa hukuku, insan hakları ve siyaset bilimi açısından taşıdıkları özel yerin yanında çok önemli bir nitelikleri daha vardır: Gençlerin her zaman yanında olmaları, gençleri hep destekleyip, onların önlerini açmaları. Rona Aybay da bu açıdan Tunaya'nın ve

Savcı'nın mirasçısıdır.

Mülkiye'den uzak kaldığı yıllarda kurduğu Aybay Hukuk Araştırmaları Vakfı, çok sayıda genç için bir okul olmuştur. Burada düzenlediği dersler, toplantılar, konserler, film gösterileri ile Rona Aybay, gençlerle birlikte düşünmüş, öğrenmiş ve öğretmiştir. Öğrencilerini toplayıp tiyatroya götüren, sonrasında oyuncular ve yönetmenle oyunu tartışan bir hocadır o. Aybay Hukuk Araştırmaları Vakfı bünyesinde düzenlediği Kapani/Savcı ve Tarık Zafer Tunaya İnceleme Yarışmaları ile gençlerin üretimini teşvik etmiştir.

Ağabeylerinin vefatından sonra Aybay Hukuk Araştırmaları Vakfı'nı tasfiye etmek zorunda kalışını "içinde bir yara" olarak anar hep. Ama aslında Vakfın tasfiyesinden sonra yerleştiği İznik'i de yeni bir okula çevirdiğini; ziyaretine gelen öğrencilerine öğretmeyi, örnek olmayı burada sürdürdüğünü; bir başka deyişle Vakfı İznik'e taşıdığını söylemek de olanaklıdır. Genç uğraşdaşlarıyla birlikte üretmeyi, ürettiklerine onları da katmayı önemser Rona Aybay. Yazdığı kitaplara eş yazar olarak, eski öğrencilerini almış ya da onlarla birlikte kitaplar yazmıştır.

Başlıca Üç Özelliği: İnsan Sevgisi, Alçakgönüllülük ve Vefa

Tarık Zafer Tunaya'yla ilgili bir anma toplantısında bir kere şunları söylemişti: "Hukuk Fakültesine girdim, dersler başladı. Ben nereye geldim diye düşünüyorum. Hocalarla, kürsüyle öğrencilerin oturduğu yer arasında camdan bir duvar vardı sanki. Tarık Zafer Hoca derse girdi ve o duvarı kırdı. Orada bir insan oturuyordu. Bunun nedenini düşündüm sonra. Hoca'daki insan sevgisiydi." Bu sözcüklerin tamamının Rona Hoca için de geçerli olduğunu düşünüyorum. O da Tarık Zafer Hoca gibi, kürsüyle öğrenci sıraları arasındaki camdan duvarları tuzla buz eden, insana dokunan bir Hocadır.

Rona Aybay'ın temel kişilik özelliklerinden biri de alçakgönüllülüğüdür. Onca başarısına, taşıdığı onca şana karşın, bunları karşısındakini ezmek için kullanmaz, ki akademide çok sık rastlanan bir özellik değildir bu. Yazdığı her şeyi, başta yol arkadaşı sevgili eşi Sevinç Aybay olmak üzere, görüşüne önem verdiği herkese okutur; eleştirilerini alır. Burada da akademik şanlara pek bakmaz; hatta bana öyle geliyor ki, özellikle gençlerden ister okumalarını. "Çok güzel olmuş Hocam" yanıtındansa elinize kırmızı kalemi alıp her satırı didik didik etmeniz daha çok mutlu eder onu. Ama Rona Aybay'dan öğrendiğiniz bu alışkanlığı sürdürürken dikkatli olmanız da gerekir. Akademik yaşamın başlarında, bir başka hocanın bir çalışmasındaki bir eksiği, kibarca ama Rona Hoca'dan edindiğim alışkanlıkla rahatça eleştirdiğimde hiç hoş karşılanmayıp, "normal" olanın Rona Hoca

olmadığını anlamışlığım vardır... Rona Aybay'ın alçakgönüllülüğü yalnızca akademik yaşamına yansımaz. Yaşamın her alanında bunun izlerini görebilirsiniz. İlder Turan'ın yine Ankara yıllarından bir anısı, bunu çok güzel ortaya koyar. İlder Turan, Ankara'ya bir gelişinde Aybaylarda kalır. Ertesi sabah, bavulunu Rona Aybay'ın arabasından almak üzere, evin yakınlarındaki bir otoparka gider. Rona Hoca, "gidersin, benden geldiğini söylersin, arabayı verirler" der anahtarı iletirken. Sonrasını Turan şöyle anlatır:

Otoparka giderek "Ben Profesör Dr. Rona Aybay'ın arabasını alacağım" dedim. "Ağabey, bizde öyle birisinin arabası yok," dediler. Nasıl olur, bana tarif edilen otoparka gelmişim, zaten etrafta başka birisi yok. Bir yandan Rona'yı bir yandan arabayı tarif ediyorum. Birden biri uyandı, "Hasan, arkadaş bizim Rona Ağabey'in arabasını istiyor, getiriver" dedi. Anlaşıyor ki ağabeyim otoparkçılara ülkenin önde gelen kurumunda çalışan önde gelen bir bilim adamı olduğunu hiç hissettirmemiş, her zamanki alçakgönüllülüğü ile otoparkçıların kendilerini sadece bir arkadaş olarak görmelerini sağlamıştı. Bavulumu alıp dönünce Rona'ya çıktım: "Ağabey, senin adını kullanıp nüfuz ticareti yapalım dedik, az kalsın arabayı bile bulamayacaktım!"¹¹

Rona Aybay'ın bir diğer önemli özelliği vefalı bir insan oluşudur. İlgin'daki ilkökul öğretmeninin değerini bilir, kendi kendine "Profesör olunca yazdığım ilk kitabı Ömer Öğretmenim'e adayacağım" diye söz verir ve öyle de yapar. Kitabı (Vatandaşlık Hukuku) öğretmenine götürdüğünde onun vefat etmiş olduğunu öğrense de kitabı okul kütüphanesine bırakır. İnsan Hakları Hukuku kitabını Bahri Savcı'ya, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ve Türkiye kitabını Münci Kapani'ye adar.

Hocaları Bahri Savcı, Münci Kapani ve Tarık Zafer Tunaya adına inceleme yarışmaları düzenler; hem bu hocalar hem başka adlar için anma toplantıları yapar. Eski öğrencilerinden Ümit Altaş'la Halit Çelenk için "Yaşamda ve Yargıda Devrimci Duruş: Halit Çelenk" kitabını hazırlar. Halit Çelenk Ödüllerinin düzenlenmesine öncülük eder. Anayasa Mahkemesi'ne, 1924 Anayasası döneminde yasaların anayasaya uygunluğunun yargısal denetimi yolunu açmak için büyük çaba harcayan yargıç Refik Gür adına etkinlikler düzenlenmesini, Mahkeme'nin bir salonuna Refik Gür'ün adının verilmesini önerir.

25 Şubat 1983'te 1402'lik olan Aybay, 37 yıl sonra üniversiteye ve Mülkiye'ye yönelik bir başka Şubat tasfiyesi geldiğinde de sessiz kalmaz. Ülkü Azrak, Naz Çavuşoğlu, Cem Eroğul, Kemal Gözler ve Fazıl Sağlam'la birlikte, bu durumu kınayan bir bildiri yayımlar.¹² Rona Aybay'ın vefası, yalnızca hukukçulara yönelik

de değildir. Robert Owen kitabı, kanımca Aybay'ın Owen'a 'vefa borcu'nu ödeme biçimlerinden biridir örneğin. Benzer biçimde hiç tanışmadığı Haldun Taner'e de vefa borcu vardır. Taner'in 90. yaş günü için "Haldun Taner 90 Yaşında" kutlamaları düzenler; İstanbul'da bir okula Taner'in adının verilmesi için yoğun çaba harcar. Üniversitelerde gençlere Haldun Taner'i anlatır. Aybay, "Vefa yalnızca İstanbul'da bir semt adı değildir" sözünü sık sık yineler ve her işte olduğu gibi bu konuda da bu sözün hakkını verir.

Esas Mesleği Öğretmenlik

12 Eylül dönemindeki bir nüfus sayımında, memurun ad soyad, doğum tarihi vb. sorularının ardından gelen bir soruya "hazırlıksız yakalanır": "Esas mesleğiniz nedir?" Kem küm eder, yanıt veremez bir türlü. Memur da bu denli yalın bir soruya neden yanıt verilemediğini anlayamayıp sıkılır. Sonrasını yine Aybay'dan dinleyelim:

Evet, benim 'esas mesleğim' neydi? Hukukçuluk, avukatlık, 1402'lik olduğumda geçim derdiyle yaptığım çevirmenlik, magazin yazarlığı filan... Sonunda 'öğretmenlik' dedim de memurun da benim de sıkıntımız bitti. Ama en doğru yanıt vermiştim. 55 yıldır en kötü günümde bile öğretmenlik ya da 'hocalık' dışında hiçbir mesleğe hevesim, isteğim olmadı. Elimde olan ya da olmayan nedenlerle başka işlerde, başka görevlerde de bulunduğum olmuştur. Ama 1402'lik olduğum için hocalıktan uzak kaldığım yıllarda, geceleri rüyamda derse girişlerimi anımsadıkça; hiç tereddütsüz evet, 'esas mesleğim hocalıktır!' diyorum.¹³

Sevgili Öğretmenimizi 7 Mayıs'ta İznik'ten uğurladık. İyi ki sizi tanıdık canım Öğretmenim. Her şey için teşekkür ederiz size. İyi ki bu dünyadan geçtiniz ve geçerken bize de dokundunuz...

Sonnotlar

1 Akademik yaşamının 55. yılı onuruna çıkarılan Rona Aybay'a Armağan'ın kendisine sunuş töreninde yaptığı teşekkür konuşmasından.

2 Rona Aybay'ın, akademinin dar kalıplarına sığmayan bu yaklaşımı, Robert Owen kitabının 35 yıl sonra yapılan ikinci basısı dolayısıyla eski öğrencilerinden Ümit Altaş'la yaptığı söyleşide de açıkça görülür. "*Owen üzerine kitap yazmak yerine yaşamını anlatan bir film yapan sinema yönetmeni olmak isterdim.*" diyen Aybay, anlaşılır bir yönetmen olmayı, gençlere Owen'ı anlatmayı ve filmi de Owen'ın ölüm döşeginde ömrünü sonuçsuz çabalarla geçirdiği için üzgün olup olmadığını soran papaza verdiği şu yanıtla bitirmek istediğini söyler: "*Hayatım faydasız geçmedi, dünyaya önemli gerçekler*

635 Çelik DB (2002). Rona Aybay İçin: "Sonradan Olma" Bir Mülkiyeli, Sevgi Dolu, Alçakgönüllü ve Vefalı Bir Yaşam Öğretmeni. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 627-637.

verdim. Bunlara aldırılmamış olmasının tek nedeni anlayışsızlıktır. Ben zamanımdan ileriye gidiyorum.” Bkz. Ümit Altaş, “Rona Aybay’la Robert Owen Üzerine Söyleşi”, <https://www.hukukpolitik.com.tr/2017/07/30/rona-aybayla-robert-owen-uzerine-soylesi>. ‘İki güzel insan’ın, bu iki güzel insanı anlattığı iki güzel yazı için ayrıca bkz. Cem Eroğul, “Önsöz”, Rona Aybay, Sosyalizmin Öncülerinden Robert Owen, İstanbul, 2015, Yapı Kredi Yayınları, s. 9-16 ve Murat Sevinç, “İki Güzel İnsan, Rona Aybay ve Robert Owen”, <https://www.diken.com.tr/iki-guzel-insan-rona-aybay-ve-robert-owen>.

3 “Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi ‘Asistanları’nın Rona Aybay’la Yaptığı Söyleşi/05.10.2010”, *Akademik Yaşamının 55. Yılı Onuruna Rona Aybay’a Armağan*, Cilt I, s. 79.

4 “Benimkisi Alaylı Tarihçilik” (Söyleşi: Burak Çelik), *Cumhuriyet Kitap*, Sayı 1034 (10 Aralık 2009), s. 15.

5 Korkut Boratav, “Rona Aybay için”, <https://haber.sol.org.tr/yazar/rona-aybay-icin-335233>.

6 İnsan Hakları Merkezi’nin ilk Yönetim Kurulu’ndaki diğer üyeler şunlardır: Bahri Savcı (Başkan), Cem Eroğul, Can Hamamcı, Ömür Sezgin, Mümtaz Soysal (asıl üyeler); Yüksel Ersoy, Yavuz Sabuncu, Fazıl Sağlam (yedek üyeler). Mülkiye İnsan Hakları Merkezi’nin kuruluşu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Cem Eroğul, “Mülkiye’de Yeni Bir Enstitü: İnsan Hakları Merkezi”, *AÜSBF Dergisi*, C. 33 (1978), S.3, s. 49-59. Bilindiği gibi İnsan Hakları Merkezi, 40 yıl sonra Mülkiye yine hedefteyken, A. Ü. Rektörlüğü tarafından kapatılacak ve Mülkiyeliler Birliği bünyesinde yeniden açılacaktır.

7 Bu metin için bkz. Rona Aybay, *İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ve Türkiye (1945-1948)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 103-114.

8 “Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi ‘Asistanları’nın Rona Aybay’la Yaptığı Söyleşi/05.10.2010”, *Akademik Yaşamının 55. Yılı Onuruna Rona Aybay’a Armağan*, Cilt I, s.80.

9 “Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi ‘Asistanları’nın Rona Aybay’la Yaptığı Söyleşi/05.10.2010”, *Akademik Yaşamının 55. Yılı Onuruna Rona Aybay’a Armağan*, Cilt I, s.80.

10 “Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi ‘Asistanları’nın Rona Aybay’la Yaptığı Söyleşi/05.10.2010”, *Akademik Yaşamının 55. Yılı Onuruna Rona Aybay’a Armağan*, Cilt I, s.82.

Çelik D B (2002). Rona Aybay için: "Sonradan Olma" Bir Mülkiyeli, Sevgi Dolu, Alçakgönüllü ve Vefalı Bir Yaşam Öğretmeni. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 627-637. 636

11 İlder Turan, "Dostum Rona Aybay", *Akademik Yaşamının 55. Yılı Onuruna Rona Aybay'a Armağan*, Cilt I, s.219.

12 Bildiri metni için bkz. <https://www.kamuhukukculari.org/index.php?sayfa=duyurular&id=45>.

13 Akademik yaşamının 55. yılı onuruna çıkarılan Rona Aybay'a Armağan'ın kendisine sunuş töreninde yaptığı teşekkür konuşmasından.

637 Çelik DB (2002). Rona Aybay İçin: "Sonradan Olma" Bir Mülkiyeli, Sevgi Dolu, Alçakgönüllü ve Vefalı Bir Yaşam Öğretmeni. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 627-637.